

Mässans grundordning

Den söndagliga gudstjänsten – den vi kommit att kalla högmässa – har ett grundläggande skeende, *ordo*, som kan kännas igen i kyrkor över hela världen och i kyrkohistorien. Skeendet återfinns i gudstjänstens *grundläggande handlingsmönster*: gudstjänsten firas på dopets grund, människor samlas på uppståndelsedagen, ber, sjunger, lyssnar till och tolkar ordet, firar nattvardens måltid och sänds ut i förnyat liv och medmänsklighet.

Detta synsätt fick genomslag i 1986 års kyrkohandbok. *Ordo* omsattes där i en gemensam *struktur*, där mässan fick fyra huvuddelar: *Inledning, Ordet, Måltiden* samt *Avslutningen*. Samtidigt gavs utrymme för olika sätt att gestalta och formulera de olika delmomenten.

Det föreliggande kyrkohandboksarbetet behåller samma struktur, där huvuddelarna nu kallas *Samling, Ordet, Måltiden* och *Sändning*. På detta sätt betonas att mässans huvuddelar är fyra sammanhållna skeenden. De kan beskrivas på följande sätt:

Samling

Samlingen sker som svar på Guds kallelse genom den heliga Anden. Vi kommer till gudstjänsten som individer med olika erfarenheter och förväntningar. Denna mångfald bär vi med oss in i gudstjänstens möte med Gud och varandra. *Samlingen* bygger på att varje individ är värd respekt och behöver utrymme att vara sig själv också i gudstjänsten. *Samlingen* uttrycks i musik och i öppna formuleringar där ingen sinnesstämning tas för given. Livet i alla dess dimensioner bejakas.

I vår mångfald blir vi den aktuella gudstjänstens gemenskap. Denna kan bestå både av människor som regelbundet firar sin gudstjänst i den aktuella kyrkan, människor som deltar mer sällan och människor som deltar vid ett enskilt tillfälle. *Samlingen* leder in i gudstjänsten och tydliggör att gudstjänsten firas i möte med Gud i Jesus Kristus och i den världsvida kristna kyrkans gemenskap.

Ordet

I Bibelns ord och berättelser möter vi Gud. Gud talar också till oss i och genom våra liv. Bibeltexter, böner, predikan, sång och musik samt kroppens och rummets många språk blir byggstenar i dialogen mellan människa och Gud.

I *Ordet* utmanas människan att komma med det som är hennes eget och möta Guds tilltal och nå fördjupning och få nya perspektiv. Gud talar och vi talar i bön och eftertanke. I alla predikningar finns en samtalets dimension, när Guds tilltal möter lyssnarens gensvar, motstånd eller nya reflektioner.

En växande erfarenhet i Svenska kyrkan är att predikan fördjupas när deltagarna får möjlighet till egen reflektion kring budskapet. En framväxande tradition är därför att ge utrymme för eftertanke, till exempel under instrumentalmusik eller tystnad, efter predikan.

I gudstjänstens enskilda och gemensamma bön finns rum för att be till Gud för medmänniskor, aktuella företeelser, miljöer, för kyrkan och för hela skapelsen. Vi kan också be om och ta emot Guds förlåtelse.

Måltiden

I måltidens bröd och vin ger Gud sig själv åt oss i Jesus Kristus. Vi får bära fram våra liv i tacksamhet för Guds gränslösa kärlek, manifesterad i Jesu kors och uppståndelse. Allt detta aktualiseras i nattvarden. Nattvardens måltid, *eukaristin*, är ett kärlekens mysterium. Det brutna brödet förenar oss med Gud och med människor i alla tider och över hela världen.

Nattvarden uttrycker att människan är mottagen och älskad av Gud som hon är, med brister och möjligheter, med sitt mörker och sitt ljus. Nattvarden bryter ner gränserna mellan tillräcklig och otillräcklig. Detta hör till försoningens hemlighet.

När vi bär fram bröd och vin kan vi också bära fram gåvor av våra materiella tillgångar. Detta är ett tecken på vår solidaritet med alla människor.

Sändning

Gud utgav i Kristus sig själv för att dela det mänskliga livets alla dimensioner. Delandet av Guds gåvor i Ordet och Måltiden har sin förlängning i sändningen att dela vardagens liv i ömsesidig gemenskap och solidaritet med mänsklig utsatthet överallt där vi möter den. Meddelanden som rör församlingens gemensamma liv under veckan utgör på detta sätt också en naturlig del av sändningen. I välsignelsen tar vi emot Guds bejakande av oss och löftet om Guds närvaro i våra liv.

Mässan

Ordo, grundordning och delmoment

Ordo handlar alltså om *skeendet* i gudstjänsten, det som kan återfinnas och kännas igen i stort sett överallt i den världsvida kyrkan. Utifrån denna ordo gestaltas inom respektive kyrka en konkret *grundordning* för mässan. Grundordningarna kan variera både mellan och inom kyrkor och samfund såväl i fråga om strukturen som när det gäller de olika delmomentens placering och gestaltning.

Nedan presenteras en grundordning som bygger på den struktur som beskrivits ovan, som tolkar hur *ordo* kan omsättas i Svenska kyrkan i 2000-talets början. Ambitionen är att, inom Svenska kyrkans tradition, ge utrymme för församlingarna att utforma sin gudstjänst efter lokala behov, med respekt för att andra församlingar kan välja delvis andra vägar.

Utformningen av nedanstående ordning syftar till att olika riktningar både ska kunna känna igen sig själva och glädjas över mångfalden i Svenska kyrkan.

Samling

KLOCKRINGNING

Klockringningen kallar oss samman till gudstjänst och är samtidigt ett tecken på det firas kristen gudstjänst på orten.

PSALM

Inledningspsalmen öppnar gudstjänsten i en välkomnande anda.

INLEDNINGSORD

Syftet är här att i respekt för människors olika erfarenheter och förväntningar öppna och leda in i gudstjänsten och skapa en välkomnande atmosfär. Delmomentet kan utformas på något av följande sätt:

- som ett inledningsord eller bön, eventuellt växelläst/sjunget. Inledningsordet kan till exempel vara en kort introduktion till *kyrie*, en färdigformulerad text eller ett så kallat *delande*, d.v.s. en kort berättelse ur livet av någon ur församlingen. Här kan *Helig (Sanctus)* användas då gudstjänst utan nattvard firas.
- som ett beredelseord, med åtföljande bön om förlåtelse och förlåtelse.

Momentet *Inledningsord* kan avslutas med *Dagens bön* som då flyttas till denna plats.

KRISTUS-ROP (KYRIE)

Samlingens intention att bejaka individen med hennes/hans erfarenheter blir tydlig i *kyrie*. Här kan såväl brustenheter, utsatthet, sjukdom och synd som tacksamhet, längtan, tillgivenhet och innerlighet få plats. *Kyrie* uttrycker inte hur livet borde vara utan ger rum för människans egen upplevelse av hur det faktiskt är. *Kyrie* är vårt rop till Kristus liksom Bartimaios ropade till Jesus: "Förbarma dig över mig!" (Mark 10:47). Genom *kyrie* blir det tydligt att gudstjänsten är kristocentrisk. Syftet med *kyrie* är inte att lägga av sig sitt liv utan att, inför Kristus, aktualisera det så att vi kan fira gudstjänst som de människor vi är.

LOVSÅNG (GLORIA OCH LAUDAMUS)

Lovsången uttrycker kyrkans glädje över Guds närvaro i Jesus Kristus. Detta är den världsvida kyrkans lovsång, som vi inbjuds att stämma in i, oavsett hur vi själva just vid detta tillfälle har det i våra liv. Det är också en del av hela skapelsens lovsång över allt skapat och levande.

DAGENS BÖN

Dagens bön har som syfte att leda in i dagens tema, och kan, beroende på gudstjänstens karaktär, bedjas som en del av *Inledningsorden* eller här i slutet av *Samlingen*. Bönen hämtas

normalt ur *Den svenska evangelieboken* men kan också formuleras fritt utifrån dagens texter eller ämne.

Ordet

I *Ordet* lyssnar vi till de många vittnesbörden om Guds nåd och om Guds utmaningar till samhälle och liv, om lag och evangelium. Därför ställs många texter och röster sida vid sida, både från Bibel och från vår egen tid. Och vi bereds rum att lyssna till våra egna inre röster.

TEXTLÄSNINGAR UR GT OCH/ELLER NT

Läsning av en gammaltestamentlig text och/eller en episteltext tillför ytterligare perspektiv inför predikan. På samma sätt kan sjungen eller läst psaltarpsalm eller annan sång alternativt instrumentalmusik ge andra infallsvinklar på dagens tema.

PSALM

Psalmen anknyter till dagens texter.

EVANGELIUM

Evangeliets vittnesbörd om Kristus gör denna text till gudstjänstens huvudtext. Därför kan evangeliet omges av ett hallelujaomkväde.

PREDIKAN

Predikan är en mötesplats mellan Guds tilltal i bibeltexten och människors liv. I alla predikningar finns en samtals dimension, när Guds tilltal möter lyssnarens gensvar, motstånd eller nya reflektioner.

RUM FÖR EFTERTANKE

En framväxande tradition i Svenska kyrkan är att ge rum för eftertanke, till exempel under instrumentalmusik eller tystnad, för att ge deltagarna möjlighet till reflektion och bön efter predikan.

TROSBEKÄNNELSEN (CREDO)

Den apostoliska eller den nicenska trosbekännelsen är ett uttryck för församlingens tillhörighet till den världsvida kristna kyrkan.

Trosbekännelsen infördes i den västliga kristna gudstjänsten först på 1000-talet, och det finns därför anledning att ifrågasätta dess ställning som *obligatoriskt* moment i församlingens gemensamma gudstjänst. Meningarna i kyrkan tycks dessutom vara delade om detta. Handboksgruppen önskar synpunkter från remissinstanserna om obligatoriet ska behållas.

MUSIK

För att ge utrymme för mångfald i musiken i gudstjänsten kan detta moment gestaltas på olika sätt.

KYRKANS FÖRBÖN

Bönen omfattar såväl världen och närsamhället som den världsvida och den lokala kyrkan. Därför förbereds bönen om möjligt i församlingen. Förbönen ger också utrymme för personliga böneämnen. Dop, äktenskaps ingående och dödsfall i församlingen är viktiga inslag. Förlåtelsebön och förlåtelseord kan infogas i förbönen.

Måltiden

TILLREDELSE (OFFERTORIUM) / PSALM

Offertoriet innebär att vi bär fram oss själva och Guds gåvor. Bröd och vin välsignas för måltiden, och vi ber att kollekten (oavsett när den har samlats in) ska lindra världens nöd.

NATTVARDSBÖNENS INLEDNING: LOVSÄGELSEN

Lovsägelsen består av:

- *Sursum corda*, en inbjudan till tacksägelse och lovsång, som påbörjas i
- *Prefation*, en kyrkoårsanknuten böne- och lovsångsinledning, som leder in i
- *Sanctus* (Helig), församlingens lovsång

NATTVARDSBÖNENS FORTSÄTTNING

Nattvarvsbönens fortsättning sammanfattar vårt tack för Guds omsorg i skapelsen och för befrielsen genom Jesus Kristus. Vi lyssnar till *instiftelseorden* och påminns om att Kristus genom sin död och uppståndelse öppnar vägen till ett liv i gemenskap med Gud, nu och i evigheten. Genom Guds heliga Ande förenas vi med Kristus och med varandra. I bön uttrycker vi vårt hopp om att Kristus, som möter oss i nattvardens bröd och vin, ska komma oss till mötes i den framtid vi nu endast anar.

HERRENS BÖN

Det gemensamma bedjandet av den bön som Jesus lärde oss markerar vår samhörighet med den världsvida kyrkan.

BRÖDSBRYTELSEN (FRACTIO)

Nattvarvsbrödet bryts som ett tecken på vår gemenskap i Kristus och att alla delar samma bröd.

FRIDSHÄLSNINGEN (PAX)

Kristi hälsning till lärjungarna efter uppståndelsen (Joh 20:19) ges också till oss. Vi bär hälsningen vidare i längtan efter att denna frid och fred ska förverkligas på jorden.

GUDS LAMM (AGNUS DEI)

Guds Lamm är en bön till Kristus, som ger ut sig själv för världens skull. Försoningens mysterium har i kyrkans tradition klätts i många språkliga dräkter och sammanfattats i olika metaforer. Andra metaforer är kamp-segermotivet, lösepenningen och vetekornet som dör och ger liv.

DELANDE AV BRÖD OCH VIN (COMMUNIO)

TACKBÖN

Tackbönen kan uppfattas både som ett mer begränsat tack för nattvardsgåvorna och som en del av vårt tack för mötet med Gud i gudstjänsten. Utifrån det senare sättet att betrakta tackbönen kan denna uteslutas om gudstjänsten avslutas med lovsång.

Sändning

Sändningen håller samman gudstjänsten med vardagens liv. Med Guds välsignelse sänds vi för att leva med och för varandra. Sändningen kan gestaltas på olika sätt. Följande moment kan ingå. Välsignelsen ingår alltid:

- *Meddelanden*. Meddelanden som rör församlingens angelägenheter kan lämnas.
- *Lovpsalm/Sändningspsalm* Momentets tyngdpunkt kan vara lovsång eller sändning.
- *Välsignelsen*
- *Sändningsord*
- *Musik* Musik kan framföras för att ackompanjera uttåget eller skapa rum för eftertanke.

Den gemensamma gudstjänsten

Den gemensamma gudstjänsten (i dag *huvudgudstjänst*) kan firas enligt två likvärdiga huvudalternativ, med eller utan nattvard. I det första fallet kallas gudstjänsten *högmässa*, i det andra *gudstjänst*.

Av olika anledningar kan det finnas behov av att fira något mindre omfattande gudstjänster som *den gemensamma gudstjänsten*. Följande moment ska då minst vara med (momenten inom parentes ingår då nattvard firas):

- Huvudmomentet Samling i enlighet med de intentioner som beskrivs i förklaringarna till de olika momenten
- Evangelieläsning med förkunnelse
- Trosbekännelsen
- Förbön
- (Nattvardsbön med *Sanctus* och instiftelseorden. *Sursum corda* och *prefationen* kan utgå.)
- Herrens bön
- (Brödsbrytelsen)
- (Guds Lamm)
- (Kommunionen)
- Sändning med välsignelse

En *mässa* i Svenska kyrkans ordning ska alltid innehålla:

- Inledningsord
- Textläsning, normalt med förkunnelse
- Nattvardsbön med instiftelseorden
- Brödsbrytelsen
- Kommunionen
- Välsignelsen